

Brüssel, 8.2.2016
COM(2016) 48 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse veiste liikumise piiramiseks nende selilipööramist või mis tahes muud ebaloomulikku asendit kasutavaid süsteeme

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse veiste liikumise piiramiseks nende selilipööramist või mis tahes muud ebaloomulikku asendit kasutavaid süsteeme

1. TAUST

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1099/2009 (mis käsitleb loomade kaitset surmamisel)¹ artikli 27 lõikes 2 on sätestatud: „Komisjon esitab hiljemalt 8. detsembril 2012 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, mis käsitleb veiste liikumise piiramiseks nende selilipööramist või mis tahes muud ebaloomulikku asendit kasutavaid süsteeme. Kõnealune aruanne põhineb sellise teadusuuringu tulemustel, mille käigus võrreldi eespool nimetatud süsteeme süsteemidega, mille kasutamise korral jäävad veised püstitasendisse, ning selles võetakse arvesse loomade heaoluga seotud aspekte ja sotsiaal-majanduslikke mõjusid, sealhulgas süsteemide vastuvõetavust religioossete kogukondade jaoks ning käitajate ohutust. Kõnealusele aruandele lisatakse vajaduse korral õigusakti ettepanekud eesmärgiga muuta käesolevat määrust; kõnealused ettepanekud käsitlevad süsteeme, millega piiratakse veiste liikumist nende selilipööramise või mis tahes muu ebaloomuliku asendi abil.”

Selle aruande ettevalmistamiseks tellis komisjon uuringu (edaspidi „BoRest-uuring”²).

Kõnealuse uuringu eripära ja keerukuse tõttu (eelkõige tehniliste ja teaduslike andmete kogumine tapamajades), selle ettevalmistamine ja teostamine nõudis eeldatust palju rohkem aega ning seetõttu hilines käesoleva aruande vastuvõtmine.

2. LIIKUMISE PIIRAMISE SÜSTEEMID UIMASTUSETA TAPETAVATE VEISTE JAOKS

2.1. Probleem

Enne uimastamist, milleks tavaliselt kasutatakse läbistavat poltpüstolit, on veised³ tapamajades liikumist piiravas sulus püstitasendis.

Määruse (EÜ) nr 1099/2009 artikli 4 lõikes 4 on sätestatud, et kõnealuse määruse artikli 4 lõikes 1 ja I lisas sätestatud uimastamisnõudeid ei kohaldata juhul, kui teatud religioossete rituaalide tõttu kasutatakse erilisi tapmisviise, tingimusel et tapmine toimub tapamajas. Nendel tingimustel on ELi õigusaktidega erandkorras lubatud uimastuseta tapmisviisid (näiteks loomade veretustamine ilma eelneva uimastuseta), mis hõlmavad juudi või moslemi rituaalides kirjeldatud tapmisviise. Selleks on loodud spetsiaalsed liikumist piiravad süsteemid, et keerata veis selili või külili (pöörsulg), et tapaliini töötaja saaks looma kõri hõlpsamini läbi lõigata. Selliseid

¹ ELT L 303, 18.11.2009, lk 1.

² *Restraining systems for bovine animals slaughtered without stunning/ Welfare and socio-economic implications – BOREST* (Uimastuseta tapetavate veiste liikumise piiramise süsteemid / Heaolu ja sotsiaalmajanduslikud mõjud – BOREST) – Institut de L’Elevage (koordinaator). Juuni 2015. (http://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/slaughter/index_en.htm).

³ Käesoleva aruande kontekstis viitab sõna „loomad” üksnes veistele (täiskasvanud veised ja vasikad).

liikumist piiravaid süsteeme võib kasutada ainult juhul, kui toimub uimastuseta loomade tapmine⁴.

2004. aasta aruandes *loomade uimastamis- ja surmamismeetodite heaoluaspektide kohta* pooldasid Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) teadlased uimastuseta tapmise korral loomade püstises asendis hoidmist⁵. Nende arvamus põhines 1990. aasta väljaandel, milles võrreldi kahte liiki sulge (püst- ja pöörsulge).

Määruse (EÜ) nr 1099/2009 vastuvõtumenetluse käigus väideti aga, et praegu Euroopas kasutatavad pöörsulud erinevad oluliselt 1990. aasta väljaandes esitatud näidisest. Lisaks väljendasid mõned religioossed kogukonnad muret, et veise püstiasendis surmamine ei pruugi olla kooskõlas nende religioosete rituaalidega.

2.2. Üldine olukord

2012. aastal tapeti ELis 25 miljonit veist,⁶ kellest ligikaudu 2,1 miljonit⁷ (8,5 %) tapeti uimastuseta, peaaegu kõik nendest (97 %) kuues liikmesriigis⁸.

Nendest 2,1 miljonist loomast rohkem kui 1,6 miljonit on tapetud pöördseadmes (78 % uimastuseta tapetud loomadest) ning ülejäänud osa (22 %) on tapetud seadmes, milles veis on püstises asendis.

2012. aastal ei kasutatud pöördseadmeid Lätis, Portugalis, Rumeenias, Slovakkias ja Ühendkuningriigis. Ühendkuningriigis oli kohustuslik veise püstine asend surmamisel⁹.

Püst- ja pöörsulgude jaotus on liikmesriigiti väga erinev, alates 100 % püstisulgude kasutamisest Ühendkuningriigis (tingituna Ühendkuningriigis kehtivatest õigusaktidest) kuni 90 % pöörsulgude kasutamiseni (Prantsusmaa), kusjuures ka keskmised näitajad on erinevad.

Pöörsulge saab kasutada väga erineval viisil. Suurim osa tapamajade käitajaid (80 %) kasutavad looma tagurpidi pööramist 180° (selili), samal ajal kui ülejäänud käitajad kasutavad looma osalist pööramist 90° (külili).

2.3. Pöördseadmed

Kasutatavaid, eri tootjate valmistatud seadmete liike on palju (BoRest-uuringus tehti kindlaks 32 mudelit). Kolme põhitootja turuosa on 50 %, teine pool jaotub kohaliku tasandi tootjate vahel.

BoRest-uuringu kohaselt on rohkem kui 90 % Prantsuse tapamajadest (sõltumata nende suurusest) varustatud kaasaegselt projekteeritud pöördseadmega. Kõnealuseid seadmeid kasutatakse ka teistes riikides – Madalmaades, Hispaanias ja Belgias (koos Prantsusmaaga on need liikmesriigid, kus 85 % loomadest tapetakse uimastuseta).

⁴ Määruse (EÜ) nr 1099/2009 artikli 15 lõige 2.

⁵ http://www.efsa.europa.eu/EFSA/efsa_locale-1178620753812_1178620775454.htm, vt lk 25.

⁶ Üksikasju vaata: eelkõige BoRest-uuringu punkt 4.

⁷ Pädevate asutuste 2012. aasta uuringu põhjal on kõnealuste veiste täpne arv 2 147 300.

⁸ Belgia, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaad, Hispaania ja Ühendkuningriik.

⁹ Veiste püstine asend surmamisel on kohustuslik ka Eestis, kuid uuringu toimumise jooksul uimastuseta tapmisi ei tehtud.

Nende andmete alusel eeldatakse BoRest-uuringus, et rohkem kui 85 % loomadest tapetakse kaasaegse pöördseadme abil. See on kooskõlas asjaoluga, et 67 % tapamajadest on varustatud seadmetega, mida on kasutatud alla 10 aasta ning vähem kui 15 % tapamajades oli sellisesse seadmesse investeeritud enne 1990. aastat.

3. LOOMADE HEAOLUGA SEOTUD KAAALUTLUSED

3.1. Ülevaade kasutatud kirjandusest

Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) 2004. aasta aruandes viitavad teadlased 1990. aastal tehtud uuringule, milles võrreldakse sellist liiki sulge, milles loomad on püstises asendis (Cincinnati sulg või ASCPA), ning sulge, milles loomad pööratakse külili või selili (Weinbergi sulg). Uuringust ilmneb, et loomade püstasendi säilitamisega liikumise piiramine annab loomade heaolueelise.

Alates Weinbergi sulu kasutuselevõtmisest on liikumist piiravate pöördüsteemide alget konstruktsiooni oluliselt muudetud.

Loomade selilipööramine tekitab mitmeid loomade heaoluga seotud probleeme: loom on ebaloomulik asendis, mille tõttu tekib surve kõhupiirkonnale ja selilipööramisest tingitud stress, eriti sel juhul, kui loom on sellises asendis pikka aega.

Teisalt on veise püstiasendis uimastuseta tapmise korral kõri läbilõikamine tapaliini töötaja jaoks keerulisem (alt üles) ja võib negatiivselt mõjuda töötingimustele.

3.2. BoRest-uuringu käigus kogutud andmed

BoRest-uuringus analüüsiti loomade heaolu küsimusi 1 113 veise näitel. 2013. aasta juulist detsembrini uuriti kuue liikmesriigi 18 tapamajas¹⁰ eri kategooriatesse kuuluvate loomade, liikumist piiravate süsteemide või tavade valimeid. Jälgiti mitmeid loomade heaolu näitajaid: liikumise piiramise kestust, kõri läbilõikamise ja veretustamise protseduure ning teadvusekaotust.

Suurema osa näitajate puhul on kolme asendi (selili, külili, püsti) kohta saadud keskmised tulemused sarnased. Tulemustes ilmnemised mõned erinevused, kuid enamik neist on seotud seadme konstruktsiooni teatavate iseärasustega, peatõe kvaliteedi ja töötaja oskustega.

Uuringu käigus täheldatud tapamajade konstruktsiooni (koridoride, liikumise piiramise ja veretustamise ala planeering, loomade liikumise piiramise seadme konstruktsioon jne) ning tapaliini töötajate oskuste ja võimete suure erinevuse tõttu ei olnud võimalik kõiki tegureid arvesse võtta ja analüüsida.

Uuringule ei järgnenud siiski lõplikke järeldusi, milles oleks tõestatud loomade heaolu olulised erinevused eespool nimetatud kahe loomade liikumist piirava süsteemi vahel.

---

¹⁰ Belgia, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaad, Hispaania ja Ühendkuningriik. Nimetatud kuues liikmesriigis tapeti uuringu ajavahemikul uimastuseta 97 % veistest.

4. MAJANDUSLIKUD, SOTSIAALSED JA ÜHISKONDLIKUD ASPEKTID

BoRest-uuringu kohaselt on looma liikumist piiravad püstsüsteemid odavamad kui pöördüsteemid kõigi järgmiste majanduslike aspektide poolest: koguinvesteeringud, hooldus ja kasutusiga.

Liikumist piirava püstseadme kulud on hinnanguliselt ligikaudu 4 300 eurot aastas (sealhulgas 50 000 euro suuruse investeeringu amortisatsioonikulud, hooldus- ja intressikulud) ning pöördseadme kulud on 12 600 eurot aastas (sealhulgas 100 000 euro suuruse investeeringu amortisatsioonikulud, hooldus- ja intressikulud).

Siiski tuleks meeles pidada, et looma liikumise piiramise alaga seotud kulud on ainult väike osa (vähem kui 10 %) kogu tapaprotsessi kuludest.

Tapaliini kiirus tapamajas on tapaprotsessi kulude olulisimaid tegureid. Sellega seoses jõuti uuringus järeldusele, et püstsüsteemi tapaliini kiirus ei erine pöördüsteemi omast. Mõlemal juhul tapetakse keskmiselt ligikaudu 28–30 täiskasvanud looma tunnis.

Tapamajade direktorid väitsid, et kuludega võrreldes on liikumise piiramise süsteemi valikul võrdselt olulised nii tapamaja personali tööohutus, loomade heaolu kui ka religioosne vastuvõetavus.

BoRest-uuringu raames püüti koguda teavet paljudelt eri usuringkondade esindajatelt¹¹.

Juudi kogukondade esindajad eelistasid, et tapaprotsessis on loom alati selilipööratud asendis.

Moslemi kogukondade esindajad eelistasid looma tapaprotsessis sageli pöördseadmete kasutamist, aga ka looma püstist asendit tapmise ajal peeti vastuvõetavaks, kui seda oli nõuetekohaselt kohandatud ning süsteemi käitasid kogunud töötajad.

Mõlema kogukonna arvamus kohaselt on aga peatugi looma positsioonist sõltumata probleem nii heaolu, veretustamise tõhususe kui ka tavade seisukohast.

Töötingimuste osas ei olnud võimalik kahte liikumise piiramise süsteemi võrrelda, sest püstsüsteemi kasutavalt personalilt laekus piiratud arv vastuseid. Tööohutuse peamised riskid on seotud looma võimalike ootamatute liigutustega pärast liikumise piiramise seadmest vabastamist ja ülesriputamise ajal.

5. KAUBANDUS

Halal- ja koššer-lihaga kauplemise kohta puudub ametlik teave.

Eurostati 2009.–2013. aasta andmetel on veiseliha eksport ELi vahemere piirkonna moslemiriikidesse ja Iisraeli väga väike (vähem kui 15 000 tonni rümba massi ekvivalendina) võrreldes kogu ekspordiga kolmandatesse riikidesse (kuni 400 000 tonni aastas). Lisaks sellele on eksport aastati väga erinev. ELi eksport Lähis-Itta on viimastel aastatel küll oluliselt suurenenud, kuid moodustab koguekspordist endiselt väga väikese osa.

---

¹¹ Vt eelkõige uuringu tabelit 40 leheküljel 126 ja lehekülge 249.

6. JÄRELDUSED

Tapamaja käitajad valivad uimastuseta tapetavate veiste liikumise piiramise süsteemi vastavalt asjaomase usukogukonna usulistele nõuetele. Lisaks sellele tahavad käitajad süsteemi, mille abil on võimalik looma kohene teadvusekaotus, millega on tagatud tööohutus ning mis on majanduslikult elujõuline.

ELis kasutatakse kahte peamist liikumise piiramise süsteemi:

- a) püstsüsteemi, mille puhul veretustatakse püstises asendis loomi (kasutatakse ka loomade uimastamiseks poltpüstoliga);
- b) pöörsüsteemi, mille puhul veretustatakse kas selili või külili pööratud loomi (lubatud ainult loomade uimastuseta tapmisel).

Mõlemal süsteemil on eeliseid ja puudusi. Varem peeti püstsüsteemi loomade heaolust tingituna asjakohasemaks, sest selle puhul ei ole loom ebaloomulikus asendis. ELis rohkem kui tuhande looma kohta kogutud andmetest nähtub, et loomade heaolu seisukohast puuduvad lõplikud järeldused, millega tõendataks, et üks süsteem on parem kui teine. Tapamajades tuvastatud mitmesuguste olude tõttu sõltub loomade heaolu tulemus seadmete konstruktsioonist ja kasutusest kui looma asendist (püstine või selilipööratud asend).

Sama kehtib käitajate ohutuse või tapaliinide tootlikkuse kohta.

Liikumise piiramise pöörsüsteemi investeerimis- ja käitamiskulud on oluliselt suuremad kui püstsüsteemi vastavad kulud. Esimene neist on siiski kogu ELis laialt levinud (80 % uimastuseta tapetud veistest).

Valdav osa liikumise piiramise pöörsüsteemidest ELis on hiljuti konstrueeritud.

Teabega parimate tavade kohta ja liikumise piiramise süsteemide nõuetekohast kasutamist käsitleva koolitusega aidatakse parandada loomade heaolu sõltumata sellest, millist loomade liikumise piiramise süsteemi kasutatakse. BoRest-uuringus antakse ülevaade selle valdkonna kohta.